

'In en door de Unie', aldus Homan,

'zijn tienduizenden in dorp en stad bijeengebracht, dikwijls zelfs vrienden of vriendinnen geworden, die elkaar tevoren niet of nauwelijks kenden of elkaar zelfs uit de weg gingen. Arm en rijk, intellectueel en handwerker, katholiek en protestant en onkerkelijke en jood¹, noord en zuid, hebben elkaar hier gevonden in gezamenlijke werkzaamheid voor geheel ons volk.'²

Gelijk gezegd: die werkzaamheid had, voor zover zij uit scholing bestond, betrekking op de toekomst. Maar het zou toch (al ontbreekt te dien aanzien elk documentatiemateriaal) van weinig voorstellingsvermogen getuigen indien men er van uitging dat in die duizenden Uniekringen over niets anders gesproken werd dan over vraagstukken als het vooroorlogse partijwezen, de corporatieve ordening en de positie van de landbouwer in de Nederlandse samenleving. Wij zouden ons zelfs kunnen indenken dat de discussies over dit soort problemen voor talrijke deelnemers aan de Uniekringen niet meer dan een aanleiding vormden om elkaar weer te ontmoeten. Men was in zulk een Uniekring in klein gezelschap bijeen; men voelde zich gemeenschappelijk door de vijand belaagd; men had elkaar leren kennen; men durfde vrijuit spreken, en het wil ons voorkomen dat de vraag of de Duitsers Moskou zouden bereiken, de jongste bijzonderheden over het optreden der NSB'ers en het protest van het Episcopaat tegen de gelijkenschakeling van de katholieke vakcentrale de leden van de Uniekringen in september '41 veel meer bezig hielden dan de ontvangen 'Grondslagen van de Nederlandse Unie'.

Voor haar voortbestaan, ook na juli '41, heeft de Unieleiding een prijs betaald: de prijs van zich te schikken in de door de vijand afgekondigde verbodsbepalingen; zij heeft de gelegenheid om zich met haar Joodse leden solidair te verklaren, verzuimd: zij heeft zich geschikt in de verordening die het Joden verbod, lid te zijn van verenigingen waarbij ook niet-Joden

ding door een *persoonlijk* bestuur van *Hare Maiesteit de Koningin* geregeerd wordt, zonder controle van enige volksvertegenwoordiging.' Er moest voorts een 'Godsvrede' komen van minstens een half jaar 'om tijd te geven voor een rustige nieuwe groepering van de verschillende gezindten.' Plate's memorandum d.d. 12 april 1942, werd op 22 mei door Gerbrandy aan de koningin toegezonden. (archief Kabinet der Koningin).

¹ Het is niet bekend, hoeveel Joden lid van de Unie bleven toen in de zomer van '41 doordrong dat zij geen 'werkend lid' konden worden; in elk geval mochten de Joden die niet uitgetreden waren, na 1 november niet langer lid van de Unie blijven en dus ook bijvoorbeeld niet langer aan Uniekringen deelnemen. ² J. Lint-horst Homan: 'Tijdscentering', p. 377.